

suicide attempts. The article deals with the classification of types of cyberbullying, where the following are separately distinguished: trolling, happy-sloping, flamingos, attacks, slander, defamation, impersonalization, fraud, alienation, cyber-harassment, sexual assault.

The author identifies the reasons that contribute to the spread of this negative phenomenon. In addition, special attention is paid to the prevention of cyberbullying, where among the main are the education of cyber literacy, direct communication and interest in the life of the child, spending more time with the child, demonstrating the benefits of real communication over virtual.

Keywords: aggression, female crime, women's crime.

Розвадовський В.І.

ПЕРЕКЛАДАЧ У КОНСТИТУЦІЙНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ, ЛИТВИ ТА НІМЕЧЧИНИ: КОМПАРАТИВНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

УДК 342. 536.1 <https://doi.org/10.15330/apiclu.51.185-195>

Постановка проблеми. У контексті модернізації засад організації та функціонування Конституційного Суду України важливе місце відводиться і удосконаленню самих учасників конституційного провадження, серед яких чільне місце належить перекладачу.

Проте, на наше переконання, вирішення проблеми юридичного закріплення правового статусу перекладача у конституційному провадженні може бути ефективним не лише на основі урахування українського законодавства про конституційне провадження, а через призму його порівняльного аналізу із законодавством окремих країни ЄС (особливо – Німеччини та Литви).

Аналіз досліджень та публікацій. Проблематику конституційної юстиції на дефінітивному рівні прямо чи опосередковано висвітлювали у своїх наукових публікаціях Н. Вітрук, Л. Д. Воеводін, А. П. Гаранов, В. В. Копейчиков, В. А. Кучинський, С. Л. Лисенков, В. А. Масленніков, О. Марцеляк, В. І. Новоселов та інші науковці.

Питання правового статусу особи в цілому та у системі конституційного провадження їх у тій чи іншій мірі досліджували В.

Котюк, Є. Лукашева, О. Марцеляк, Н. Матузов, Н. Оніщенко, В. Патюлін, М. Строгович.

Проблеми конституційної юрисдикції в Україні в цілому досліджувались А. О. Селівановою.

Глобальні питання структури та функціонування Конституційного Суду України, проблеми правового статусу учасників конституційного провадження, а також засади реформування конституційної юстиції в Україні висвітлював у своїх публікаціях В. М. Кампо.

Проте окремого дослідження потребує проблема правового статусу перекладача у конституційному провадженні.

Постановка завдання. Враховуючи зазначене, метою нашого дослідження є порівняльно-правовий (компаративний) аналіз правового становища перекладача у конституційному провадженні за законодавством України, Литви та Німеччини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до норм чинного законодавства України, конституційне провадження передбачає діяльність фізичних та юридичних осіб, що беруть участь у розгляді справ у Суді. Наявність процесуальних прав, обов'язків та відповідальності і є ознакою, що характеризує правове становище учасників конституційного провадження.

Сторонами конституційного провадження є суб'єкти права на конституційне подання, конституційне звернення, конституційну скаргу та їхні представники, а також залучені КСУ до участі у розгляді справи посадові особи, свідки, експерти та перекладачі. Чинний регламент КСУ деталізує значене законодавче положення, оскільки виводить поняття «сторони» [1, с. 12].

Отже, учасниками конституційного провадження є сторони конституційного провадження, а саме:

- 1) суб'єкти права на конституційне подання;
- 2) органи або посадові особи, якими були прийняті чи підписані правові акти, конституційність яких оспорується.

Серед учасників конституційного провадження виокремлюють дві важливі групи:

- 1) сторони конституційного провадження та їх представники, тобто та учасники, що мають власний процесуальний інтерес;

2) інші учасники, діяльність яких повинна сприяти об'єктивному і повному розгляду справи.

Отже, одним із інших учасників конституційного провадження є перекладач, який відіграє важливу роль в реалізації конституційного права на використання мови.

На думку А. О. Селіванової, мова є універсальним засобом спілкування людей, унікальної людської цінністю, невід'ємним елементом будь-якої етнічної спільності та її культури, основною формою прояву особистості і національної самосвідомості громадянина. Мова – це феномен суспільних відносин, ідеальний інструмент пізнання в будь-якій сфері діяльності, у тому числі в судочинстві [2, с.168].

Окрім того, право на використання національної мови є невід'ємною частиною прав людини які закріплено в Загальній Декларації прав людини (1948 р.)

За таких обставин суд зобов'язаний забезпечити особу правом розмовляти в судовому процесі своєю рідною мовою, або мовою якою вона володіє та надати послуги перекладача та забезпечити цій особі права на отримання процесуального документу на її мові шляхом перекладу. Законодавець розглядає участь перекладача аж не як технічний засіб, але як конституційну гарантію прав громадян та інтересів правосуддя. Очевидно, що від якості законодавчої регламентації прав перекладача і порядку його участі у справі по суті залежить можливість особи, яка не володіє державною мовою бути повноцінним учасником судового процесу.

Отже, мова йде саме про фахівця (спеціаліста) з лінгвістичних знань, оскільки не будь-яка особа, яка володіє іноземною мовою або технікою спілкування з глухими, німими чи глухонімими, може бути перекладачем у конституційному процесі. Як правильно наголошується в юридичній літературі, перекладач повинен знати юридичну термінологію – українську, так й іноземну, повинен брати на себе обов'язок не розголошувати відомості, які стали йому відомі при розгляді справ, у яких він брав участь як перекладач.

Письмовий переклад процесуального документа, не будучи сам по собі доказом у справі, проте є джерелом уявлень про на-

явність чи відсутність обставин, що підлягають доведенню або, навпаки, спростуванню, тобто підставою, з використанням якої відбувається доведення позиції тієї чи іншої сторони спору. Тому можна розглядати переклад документа як своєрідний процесуальний акт, в результаті якого інформація, передана письмово мовою, що відрізняється від мови судочинства, набуває форму, доступну оцінці, тобто стає відомостями, на підставі яких потім будується доведення обставин справи [2, с.168].

На наш погляд, для участі перекладача в процесі обов'язково потрібна ініціатива особи, яка не володіє мовою судочинства. У зв'язку з цим слід погодитись з пропозицією науковців щодо необхідності уточнення відповідного положення процесуального закону.

Ми вважаємо що, перекладачі грають ключову роль у встановленні мовних контактів і відносин між учасниками судочинства. Без перекладача неможливо здійснювати підготовчі та судові дії, а також захист прав і свобод людини і громадянина у випадках, коли хто-небудь з учасників процесу не володіє або недостатньо володіє державною мовою.

Отже, участь перекладача в процесі є гарантією забезпечення права на судовий захист особам, які беруть участь у справі, й не володіють або недостатньо володіють державною мовою. Саме тому процесуальний порядок участі перекладачів у провадженні потребує удосконалення, і необхідно вирішити цілу низку питань: можливість ведення процесу іноземною мовою, якщо усі особи, які беруть участь у справі, не володіють мовою судочинства, порядок пошуку перекладача (хто повинен шукати, в які строки тощо), доцільність залучення до матеріалів справи диплому перекладача тощо.

Відповідно до норм національного законодавства перекладач зобов'язаний здійснювати повний і правильний переклад, посвідчувати правильність перекладу своїм підписом в процесуальних документах. Отже можна зробити висновок, що обов'язком перекладача є добросовісність та відповідальність стосовно наданих йому матеріалів. Можна умовно виділити дві форми перекладу які використовуються в провадженні перекладачем – це письмова

та усна. Усний переклад використовується при проведенні процесуальних дій, при спілкуванні перекладача з особою, яка не володіє мовою судочинства. [3, с.23-33.].

Перекладач в конституційному провадженні забезпечує переклад для учасників процесу, які не володіють мовою, якою ведеться провадження. Питання про участь перекладача вирішується до початку розгляду справи на засіданні Конституційного Суду України.

Відповідно регламенту про Конституційний Суд України, учасники конституційного провадження, в тому числі і перекладачі зобов'язані з'являтися на пленарні засідання Конституційного Суду України, давати правдиві пояснення, надавати документи, матеріали та інші відомості, необхідні для всебічного розгляду справи. Відмова від їх надання та умисне приховування тягне за собою відповідальність винних осіб.

Неявка з поважної причини учасника конституційного провадження може бути підставою для відкладення розгляду справи. У разі повторної неявки з поважної причини учасника конституційного провадження на пленарне засідання або на засідання Конституційного Суду України Конституційний Суд України може прийняти рішення про розгляд справи на відповідному засіданні за його відсутності. У разі неявки без поважної причини учасника конституційного провадження Конституційний Суд України приймає рішення за його відсутності

Подібні положення щодо статусу перекладача у конституційному провадженні зазначені у ст. 74 Закону України «Про Конституційний Суд України» [4, с.12].

Учасники конституційного провадження, які не володіють державною мовою, мають своєчасно заявити клопотання про участь у справі перекладача. Такі учасники конституційного провадження можуть запропонувати Суду кандидатуру перекладача, надавши документи на підтвердження його кваліфікації.

Питання про участь перекладача вирішує Сенат чи Велика палата до початку розгляду справи, постановляючи ухвалу.

За завідомо неправильний переклад або за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків пе-

рекладач несе кримінальну відповідальність, а за невиконання інших обов'язків – відповідальність, встановлену законом [4, с. 8].

Перекладач допускається до участі у конституційному провадженні ухвалою Сенату чи Великої палати, постановленою до початку розгляду справи за клопотанням учасника конституційного провадження, який не володіє державною мовою або має вади слуху чи мовлення.

Перекладач має право:

- 1) ставити запитання з метою уточнення перекладу;
- 2) відмовитися від участі у конституційному провадженні, якщо він не володіє достатніми знаннями мови або техніки спілкування з глухими, німими чи глухоніми, необхідними для перекладу.

Перекладач зобов'язаний з'являтися на запрошення Суду на засідання Колегії, засідання чи пленарне засідання Сенату або Великої палати, здійснювати повний і правильний переклад, засвідчувати правильність перекладу своїм підписом у процесуальних документах, які надаються учасникам конституційного провадження у перекладі їхньою рідною мовою або мовою, якою вони володіють.

Щодо прав та обов'язків учасників конституційного провадження (включаючи і перекладача), то законодавство передбачає, що:

- 1) учасники конституційного провадження мають рівні процесуальні права та обов'язки;
- 2) сторони конституційного провадження мають право знайомитися з матеріалами справи, давати усні та письмові пояснення, викладати свою думку з питань, що розглядаються; ставити з дозволу головуючого запитання іншим учасникам конституційного провадження, заявляти клопотання, а також користуватися іншими правами, передбаченими у Законі України «Про Конституційний Суд України» та Регламенті КСУ.

Окрім того, учасники конституційного провадження можуть подавати письмові пояснення, які додаються до матеріалів справи, знайомитися з поясненнями інших учасників провадження. Експерти, свідки та інші особи, участь яких повинна сприяти

об'єктивному і повному розгляду справи, зобов'язані з'являтися на пленарні засідання Конституційного Суду України, давати правдиві пояснення, надавати документи, матеріали та інші відомості, необхідні для всебічного розгляду справи. Відмова від їх надання та умисне приховування тягне за собою відповідальність винних осіб згідно із законом [4, с. 16].

Якщо порівнювати Регламенти КСУ в редакції 05.03.1997 року та 22.02.2018 року, то можна дійти до висновку, що в останньому йде більш широке роз'яснення поняття, а також прав та обов'язків перекладача. У Постанові КСУ про Регламент КСУ від 22.02.2018 року наводиться визначення поняття, згідно з яким, перекладачем може бути особа, яка вільно володіє державною мовою та іншою мовою, знання якої необхідне для усного чи письмового перекладу з однієї мови на іншу, а також особа, яка володіє технікою спілкування з глухими, німими чи глухонімими.

Також слід зазначити, що у Регламенті КСУ, який втратив чинність, зазначені узагальнені права та обов'язки інших учасників конституційного провадження, а, натомість, у новому Регламенті КСУ зазначаються права та обов'язки перекладача.

Ще однією відмінністю між регламентами є те, що у Регламенті КСУ від 22.02.2018 року вказуються, що перекладач допускається до участі у конституційному провадженні ухвалою Сенату чи Великої палати, постановленою до початку розгляду справи за клопотанням учасника конституційного провадження, який не володіє державною мовою або має вади слуху чи мовлення.

На наш погляд, слід звернути увагу щодо участі перекладача у конституційному провадженні інших держав. Зокрема, судовий процес у Литовській Республіці відбувається державною мовою. Учасникам судових процесів, які не володіють державною мовою, безкоштовно мають бути забезпечені послуги перекладача. Ведення справ юридичними і фізичними особами Литовської Республіки здійснюється державною мовою. До них може бути доданий переклад на одну або більше мов. Ведення справ з фізичними і юридичними особами іноземних держав має здійснюватися державною мовою та іншою мовою, прийнятною для обох сторін [5].

Присяжний перекладач за законодавством Німеччини – це особа в Німеччині, яку залучено судом в якості усного перекладача під час судочинства. Залучення усного перекладача є обов'язковим у разі, якщо одна Сторона у справі або інший учасник судового процесу не володіє мовою, на якому ведеться судочинство. Надання послуг усного перекладача гарантує іноземцям або особам, які не володіють мовою судочинства, право використовувати свою рідну мову під час судового слухання. Присяжний перекладач відрізняється від письмового перекладача документів.

Як правило, суди в Німеччині користуються послугами усних перекладачів-фрілансерів або послугами перекладацького бюро. В окремих випадках, можуть запрошуватися до роботи власні службовці, наприклад, посадова особа середньої ланки в канцелярії. Суддя вирішує, кого запросити на роль усного перекладача. Залучення усного перекладача через орган влади може бути регламентовано через адміністративне розпорядження про те, що офіційно призначеного і наведеним присягу усному перекладачу слід бути особливо уважним. Умови і правила санкціонування усного перекладача через суд знаходяться в Законі про державні закупівлі[6].

У разі, якщо всі сторони в процесі мають єдиним іноземною мовою, то процес у справі може здійснюватися без участі усного перекладача. Тільки у випадках добровільної юрисдикції, чії процеси є закритими, в послугах усного перекладача може бути відмовлено, якщо хоча-б суддя (в даному випадку службовець суду, який не має прав судді) володіє даними іноземною мовою [6].

Відповідно до Процесуального кодексу Німеччини (§ 185 ПК), усним перекладачем є особа, яка переводить всі заяви, зроблені під час судочинства, на мову процесу і назад (Антонім: офіційний письмовий перекладач юридичних документів). Присяжний перекладач перекладає не тільки усні висловлювання, виголошені під час слухання справи, а й документи, підготовлені стороною під час виробництва (наприклад, позовну заяву) або інші процесуальні заяви. У разі, якщо усні заяви і висловлювання підлягають переведенню, зазвичай записи ведуться тільки на

німецькій мові (характерно для судового процесу в Німеччині). Тому відповідальність за всі помилки в процесі перекладу несе присяжний перекладач. Винятки становлять випадки, коли суддя, приймаючи до уваги важливість певного судової справи, визнає за необхідне записувати в протокол або в додаток до нього заяви і висловлювання на іноземній мові [6].

Висновки. Порівняння актів внутрішнього законодавства, яке раніше регламентувало і зараз регламентує правовий статус перекладача у конституційному провадженні, а також відповідних актів законодавства України, Литви та Німеччини дає змогу зробити наступні висновки та узагальнення:

1. Якщо порівнювати Регламенти КСУ в редакції 05.03.1997 року та 22.02.2018 року, то можна дійти до висновку, що в останньому йде більш широке роз'яснення поняття, а також прав та обов'язків перекладача. У Постанові КСУ про Регламент КСУ від 22.02.2018 року наводиться визначення поняття, згідно з яким, перекладачем може бути особа, яка вільно володіє державною мовою та іншою мовою, знання якої необхідне для усного чи письмового перекладу з однієї мови на іншу, а також особа, яка володіє технікою спілкування з глухими, німими чи глухонімими. Також слід зазначити, що у Регламенті КСУ, який втратив чинність, зазначені узагальнені права та обов'язки інших учасників конституційного провадження, а, натомість, у новому Регламенті КСУ зазначаються права та обов'язки перекладача.

2. На відміну від України, у Литві ведення справ юридичними і фізичними особами Литовської Республіки здійснюється державною мовою. До них може бути доданий переклад на одну або більше мов. Ведення справ з фізичними і юридичними особами іноземних держав має здійснюватися державною мовою та іншою мовою, прийнятною для обох сторін.

3. Якщо порівнювати законодавство України та Німеччини у контексті правового становища перекладача, то тут слід зауважити, що за німецьким законодавством є два види перекладачів: усний та офіційний письмовий перекладач.

1. Регламент Конституційного Суду України. Конституційний Суд: Пішчення, Регламент від 05.03.1997 року. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v001z710-97/page2>.

2. Селіванова А.О Конституційна юрисдикція: підручник Ю.Г Барабаш, І.І Дахова, О.П Євсєєв та інші. Х.: Право, 2012. 168с.
3. Розвадовський В.І. Теоретико-правове дослідження процесуальних прав та обов'язків сторін у конституційному провадженні /В.І. Розвадовський//Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: збірник наукових праць. Вип.42, - Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет ім. В.Стефаника, 2016.- с.23-33.
4. Закон України Про Конституційний Суд України Верховна Рада України; Закон від 13.07.2017 № 2136-VIII URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>.
5. Закон Литовської республіки «Про державну мову» від 31 січня 1995 № I-779. URL: <http://language-policy.info/movne-zakonodavstvo/zakonodavstvo-pro-movy-lytovskoji-respubliki/zakon-lytovskoji-respubliki-pro-derzhavnu-movu/>
6. Закон Федеративної Республіки Німеччини «Про добровільну юрисдикцію»URL: http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Monografiy/445e5564-a528-4491-94c9-db32ede303dc.pdf.

Розвадовський В. І. Перекладач у конституційному провадженні України, Литви та Німеччини: компаративне дослідження

У статті досліджено особливості правового статусу перекладача у конституційному провадженні України, Литви та Німеччини. На відміну від України, у Литві ведення справ юридичними і фізичними особами Литовської Республіки здійснюється державною мовою. До них може бути доданий переклад на одну або більше мов. Ведення справ з фізичними і юридичними особами іноземних держав має здійснюватися державною мовою та іншою мовою, прийнятною для обох сторін. Якщо порівнювати законодавство України та Німеччини у контексті правового становища перекладача, то тут слід зауважити, що за німецьким законодавством є два види перекладачів: усний та офіційний письмовий перекладач.

Ключові слова: Конституційний Суд України, судове провадження, конституційне провадження, учасник конституційного провадження, перекладач, статус перекладача, правовий статус перекладача.

Rozvadovsky V.I. Translator in the constitutional proceedings of Ukraine, Lithuania and Germany: a comparative study

The article explores the features of the legal status of a translator in the constitutional proceedings of Ukraine, Lithuania and Germany.

According to the author, for the participation of the translator in the process, the initiative of a person who does not speak the language of legal proceedings is necessary. In this regard, we should agree with the proposal of scientists on the need to clarify the relevant provisions of the procedural law.

We believe that translators play a key role in establishing language contacts and relations between participants in legal proceedings. Without a translator, it is

impossible to carry out preparatory and judicial actions, as well as protect the rights and freedoms of a person and a citizen in cases where one of the participants in the process does not speak or does not speak the state language enough.

Consequently, the participation of the translator in the process is a guarantee of ensuring the right to judicial protection to persons participating in the case and do not speak or do not speak the state language. That is why the procedural procedure for the participation of translators in production requires improvement. Therefore, it is necessary to solve a number of issues: the possibility of conducting the process in a foreign language, if all persons involved in the case do not know the language of the proceedings, the procedure for finding a translator (who should search, in what time frame, etc.), the feasibility of involving the case file diploma translator and the like.

In accordance with the norms of national legislation, the translator is obliged to carry out a full and correct translation, to assure the correctness of the translation with his signature in the procedural documents. So we can conclude that the duty of the translator is the integrity and responsibility in relation to the materials provided to him. We can conditionally distinguish two forms of translation used by the translator in production - this is written and oral. Interpretation is used during procedural actions, when communicating with a person who does not speak the language of legal proceedings.

Unlike Ukraine, in Lithuania, the conduct of business involving legal entities and individuals of the Republic of Lithuania is carried out in the state language. A translation into one or more languages may be added to them. The conduct of business with individuals and legal entities of foreign states should be carried out in the state language and in another language acceptable to both parties. If you compare the legislation of Ukraine and Germany in the context of the legal status of the translator, it should be noted that under German law there are two types of translators: interpreter and official translator.

Keywords: Constitutional Court of Ukraine, legal proceedings, constitutional proceedings, participant in constitutional proceedings, translator, translator status, translator legal status.

Шпілярович В. В.

ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ТА КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

УДК 343.21

<https://doi.org/10.15330/apiclu.51.195-205>

Постановка проблеми. Реалізація в Україні сучасної ефективної політики у сфері протидії злочинності вимагає удосконалення існуючих і розроблення нових заходів профілактичного характеру як на міжнародному, так і на національному рівнях.